

OSMANLI DEVLETİ'NİN I. DÜNYA SAVAŞI'NA GİRİŞİNİN İZMİR BASININDAKİ YANKILARI

Sabri Sürgevil

İzmir Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde, Türk toplum hayatında, İstanbul ile çoğu kez başabaş gitmiş, Batı'ya açık bir kıyı kentimiz olarak varlığıyla gelişmelere damgasını vurmuştur.

Yeni Osmanlılar hareketiyle liberal düşünce akımının sayısız örnekleri sergilenirken, İzmir'de basın hayatında-yerli ve yabancı-görkemli bir gelişme vardır. 1876 Anayasası'nın rafa kaldırıldığı dönemde Ege Bölgesi ve İzmir'in sosyal, ekonomik, kültürel vb. yapılarını rahatlıkla izleyebildiğimiz *İzmir basınında*, 20.yüzyıl Osmanlı Devletinin karşılaştığı pekçok sorunu en geniş biçimde görme olanağı bulunur(1).

II. Meşrutiyet döneminin düşünürlerinin birçoğu İzmir'de parladıkları gibi, İstanbul'a gidenleri de ağırlıklarını her zaman duyurdular. Balkalarda Osmanlılara karşı oluşturulmak istenen ve oluşan ittifaklar en kısa zamanda İzmir basınında yankılar uyandırır. I. Dünya savaşının belirtileri yine uzun süre İzmir basınında, en ayrıntılı biçimde yerlerini aldılar.

Osmanlı Devletinin I. Dünya savaşına girişi olayı da, böylesine geniş ve uzun süre ele alınan konulardan sorunlardan, biridir.

Bilindiği gibi, I. Dünya savaşı, Osmanlı Devleti'nin dışında gelişen birikimleri sonucudur. Bu gelişmiş ülkelerin sömürgelerini koruma, yeni sömürgeler elde etme, dünyayı parselleme vb. amaçlarından kaynaklanan ve küçük bir kıvılcımla alevlenen savaştır(2). Osmanlı Devletinin böyle bir savaşta yeri yoktur; ama söz konusu gelişmiş devletlerin hemen hepsinin, Osmanlı Devleti ve topraklarıyla yakın ilişkisi vardır. Bu ilişkilerin en karmaşık olduğu yerlerden birisi de, İzmir'dir. Çünkü, bu kent, ve ard bölgesinde pekçok devletin yatırımları bulunuyordu. Konsolosluklar, bankalar demiryolları, sanayi ve ticaret alanlarında önde gelen şirketler, bu yatırımların en göze

1) Oğuz Arı, *İzmir'de Kitle Haberleşmesi*, Ankara 1972 Sos. Bil.Derneği yayınları A-2 s, 8-17.

2) Bloklanmış dünya ve Osmanlı İmparatorluğunun savaş öncesi durumu hakkında bkz. A.Haluk Ülman, *Birinci Dünya Savaşına Giden Yol (ve Savas)*, Ankara (S.B. Fakültesi yayımları No. 335), 1973

çarpanlarıydı(3). Bu nedenlerle İzmir basını, olaylara karşı hayli duyarlı, bir o kadar da hükümetin politikasıyla yakından ilgilidir.

I. Dünya savaşı öncesinde, İtalya ve Almanya gibi genç sömürgeci devletlerin saldırıları, eski imparatorlukların geleceği hakkında bilgi veriyor. İngiltere ve Fransa ise tüm çalışmalarını, statükoyu korumaya yöneltiyordu. Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp ve Balkan savaşlarında uğradığı yenilgiler, kayıplar, nedeniyle politikasında bir yalnızlık(4) görülmüyorsa da, devlet adamları tek tek ele alındığında, Fransa, İngiltere, Almanya yanlıları veya hayranları vardı. İlerde izlenecek politikada, devlet adamlarının bu özellikleri, önemli bir rol oynayacaktı.

Büyük devletlerin aralarındaki anlaşmalar-anlaşmazlıklar Osmanlı Devletini etkiliyor, birçok sorunu da beraberinde getiren kamu oyunda çelişkili yankılar yapan anlaşmalarla, koca imparatorluk yavaş yavaş uluslararası politika bataklığında kayboluyordu. Kurtuluş için yöneticilerin aradıkları çözüm yolları da, birbirinden çok ayrıydı. Anadolu'nun insan ve ekonomik gücünü tüketecek olan I. Dünya savaşına doğru İmparatorluk, içten ve dıştan güdümlü olarak sürükleniyordu.

Osmanlı Devleti'nin gerçekten böyle bir savaşta yeri yoktu. Fakat, Avrupa ve sömürgelerde, eylemli olarak başlayan savaş karabasasını karşısında politik seçimini yapamamanın sancularını çekmeye başladı. Tüm Avrupa, gözlerini Osmanlı Devleti'nin üzerine çevirirken, Osmanlı Devleti'nde yapay bir 'beklenti göze çarpıyordu. İtilaf ve İttifak devletlerinde de, Osmanlı Devleti'ne karşı bir kararsızlık söz konusuydu.

Temmuz 1914 boyunca, savaşan devletler arasındaki gelişmeler Osmanlı Devleti'ne de yansdı. Osmanlı Devlet adamlarına gelince, kişisel tercihleri doğrultusunda ittifak arayışlarında bulundular. Bu neden başta olmak üzere, coğrafi konum, sosyalekonomik-askeri vb. durumlar bir süre daha, Osmanlı Devleti'nin savaş dışında kalabilmesini sağladı. Osmanlı Devlet adamlarının çeşitli ittifak arayışları, bazı devletlerin tek, İngiltere ve Fransa gibi, bazı devletlerin birlikte tavır koymalarında görülen çekimserlik ve kafi tarafı engelleme nedenleriyle ne İtilaf ne de İttifak devletleriyle, Temmuz 1914 sonlarına değin kesin bir işbirliği anlaşmasına dönüşemedi.

Sözgelimi Enver Paşa'nın isteği üzerine, Almanya'ya yapılan bir anlaşma önerisini II. Wilhelm başlangıçta, Osmanlı imparatorluğu'nun Almanya'nın sırtına yükten

3) Bu konuda geniş bilgi için bkz.

A.D.Noviçev, *Osmanlı İmparatorluğunun Yarı sömürgeleşmesi*, (çev. Nac Dinses), Ankara 1979. Orhan Kurmuş, *Emparyalizmin Türkiye'ye Girişi*, Ankara 1982; Şevket Pamuk, *Osmanlı imparatorluğunda Yabancı Sermaye, O.D.T.Ü. Gelişme Dergisi* 1978 Özel sayısı, s. 131-167; Tevfik Çavdar, *Osmanlıların Yarı sömürgeleşmesi*, Ankara 1970; Vedat Eldem, *Osmanlı İmparatorluğunun Mali Şartları Hakkında Bir Tetkik*, Ankara 1970.

4) A.Haluk Ülman, *a.g.e.*'s, 216 "...neye uğradıklarını anlamayan jithat ve Terakk yöneticileri, bloklaşan dünyada, özellikle Rusya'ya karşı yalnız kalınmış olmasına bağlıyorlardı..."

başka birşey olamayacağını düşünerek olumlu karşılamadı. Fransa'ya büyük umutlarla giden Cemal Paşa da, yurda eli boş döndü(5).

30 Temmuz 1914'de, 1.Kolordunun seferi duruma geçirilmesi, 2 Ağustos 1914'de seferberlik ve tarafsızlık ilanları... birbirini izleyen bu olaylar, Osmanlı Devletinde bazı hesapların yapıldığının ilk işaretleriydi. "Devlet gruplarından birine iltihak edebilmek imkanı aranmıştı. Fakat devletlerden hiçbiri buna muvafakatini bildirmemişti(6)..." Almanlarla yapılan görüşmeler sonuca ulaşmış, İtilaf devletleri Osmanlı Devleti'ni İttifak devletlerinin kucagina atmışlar, Türk-Alman ittifak anlaşması yapılmıştı(7).

"Türk-Alman ittifakı için görüşme savaştan önce başladı ama, savaş başladıktan sonra anlaşma imzalandı(8)..." "Avusturya ile de Almanya ile olduğu gibi bir anlaşma yapıldı. Sonra, Rusya ile Almanya arasında savaş patladı(9)..."

Hiç kuşkusuz, Osmanlı Devleti'nin I.Dünya savaşı'na girişi, Sadrazam Sait Halim Paşa ile Barona von Vangenheim arasında, Almanların Rusya'ya savaş açmalarından sonra, 2 Ağustos 1914'de imzalanan gizli bir ittifak anlaşması hükümleri gereğince oldu. Bu gizli ittifak anlaşmasının önemli bölümleri şunlardı:

Madde 2. Rusya, Avusturya-Sırbistan çatışmasına karıştırsa, Almanya Avusturya'nın yanında yer almak zorundadır. Osmanlı imparatorluğu bu durumda ittifakın gereğini yapacaktır.

Madde 3. Osmanlı imparatorluğu savaşa girerse, Alman askeri heyetine Osmanlı ordusunun yönetiminde, geniş yetkiler verilecektir.

Madde 4. Rus saldırılarına karşı, Osmanlı topraklarının savunmasını Almanya üzerine alır.

Almanya ile Rusya arasında savaş, 1 Ağustos 1914'de başladığına ve de bu gizli ittifak anlaşması var olduğuna göre, Osmanlı Devleti'nin gizlice de olsa savaşa girişi veya sokuluşu olayı gerçekleşir.

5) Cemal Paşa, *Hatıralar, İttihat ve Terakki ve I.Dünya Harbi*, (Tamamlayan ve tertipleyen Renser Cemal, Selek Yayınları, İstanbul, 1959 s, 119-120. "Şimdilik maalesef Fransa hükümeti tek başına hiçbir teşebbüste bulunamaz... Fransa yardım etmek istemiyor... Fransa'ya hareketim sırasındaki neşe ve sevinç yerini derin bir yas ve fütura bırakmıştı."

6) Talat Paşa, *Hatıralar*, (neşr. Enver Bolayır), İstanbul, 1958, s. 20

7) Kemal Melek, *Doğu Sorunu ve Milli Mücadelenin Dış Politikası*, Boğaziçi Üniversitesi yayımları No: 149 s, 1978 s, 15.

8) Y.Hikmet Bayur, *Türk İnkılabı Tarihi*, (T.T.K. Basımevi, II.) Ankara 1952, s. 645

9) Cemal Akbay, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi*, Genel Kurmay Başkanlığı Ankara 1970, Harp Tarihi Dairesi Başkanlığı Yayınları, I. s. 49

5 Ağustos 1914'te Avusturya-Macaristan'ın da katıldığı vedaha sonra kapsamı genişletilen bu gizli ittifak anlaşması hakkında basında, İzmir basınında, savaş öncesi ve savaşın başladığı günlerde herhangi bir yazı yoktur. Anlaşmanın gizliliği, basının o dönemdeki gücü ve niteliği, savaş nedeniyle uygulanan sansür göz önünde tutulacak olursa, bulunmayışını doğal karşılamak gerekir.

Serferberlik hazırlıkları ve tarafsız kalmacağı hakkında yetkililerin beyanatları Rusya'yı kuşkulandırmış olmalı ki, taraflar arasında, yoğun diplomatik ilişkiler başladı (5 Ağustos 1914). Karşılıklı güvensizlikten dolayı, sonuç alınamadı ve görüşmeler savaş ilanlarına değin sürüp gitti. "...İngiltere, Fransa ve Rus elçileri ağustos ortalarında Bab-ı Âli'ye başvurarak tarafsızlığını savaş boyunca koruduğu takdirde, Osmanlı Devleti'ne topraklarının bütünlüğü konusunda güvence vermeye hazır olduklarını bildirmişlerdir(10)."

Serferberlik ilanı, Meclis-i Mebusan'ın kapatılması, Rusya ile görüşmeler gibi yoğun siyasi olayları izleyen günlerde, 10 Ağustos 1914 tarihinde iki Alman savaş gemisi, Çanakkale Boğazı'ndan içeri girdi.(11) Bu olay, kuşkusuz bazı hükümet üyelerinin bilgisi dışındaydı; ama söz konusu gemiler, yetkililerin izniyle boğazdan içeriye girdiğine göre, Osmanlı Hükümeti'ni ve durumunu kısaca gözden geçirebiliriz.

Osmanlı Hükümeti tarafsızlığını ilan ettiğine göre, bu durum boğazlar sorununu alevlendirdi. Yoğun baskılar sonucu, Cavit beyin bulduğu, satın alma düzenlemesine gidildi.

Almanya, bu sırada savaşı doğuya kaydırmaya çalışıyordu. Osmanlı ülkesinde bulunan Alman hayranı tüm güçler, yoğun bir propogandaya başladılar. Savaşı, Almanların kazanacağı inancını yayma işlemini yoğunlaştırdılar. Özellikle Anadolu'da Alman yanlısı bir kamu oyu oluşturuldu. İzmir basını da bu konuda üzerine düşen görevi, en iyi biçimde yaptı.

1 Eylül 1914'de kapitülasyonlar, tek yanlı olarak kaldırıldı. Bu olaya Almanya Avusturya-Macaristan da içinde olmak üzere çıkarları zedelenen tüm devletler tepki gösterdiler. Almanların bile tepki göstermesi, Alman yanlılarının tutumlarını değiştirmelerine neden olamadı.

Karadeniz olayının çıkacağı, savaş gemilerinin birer ikişer çıkıp aynı gün geri dönmek koşuluyla Karadeniz'de manevra yapmaları izninin verilmesiyle (9 Eylül 1914) belli oldu. Alman amirali Souchon bu emri sürekli genişletmek istiyordu. 27 Eylül 1914'de Çanakkale Boğazı kapatıldı. Bu itilaf devletleriyle bağlantının kesilmesi

10) A.Haluk Ülman, *a.g.e.* s, 221-222

11) A.Haluk Ülman, *a.g.e.* s, 219 "Almanlar muhalefeti önlemek için Bulgaristan ve Romanya ve Kapitülasyonlarla ilgili Osmanlı isteklerini kabul ettiklerini bildirdiler... İngiltere'den satın alınacak iki savaş gemisinin teslim edilmemesi... bu ortamda savaşa katılma karşı olanlar bile Goben ve Breslau'nun Osmanlı sularına sığınmalarına fazla direnç gösteremediler..." Laughlin Mc Redmond, *Yavuz'un Kaçışı*, (Türkçesi Nejat Dolay), İstanbul 1978 demektir. 6 Ekim'de Amiral Souch-

on'a Karadeniz'de manevra yapmak izni verildi ise de, 10 Ekim'de bu izin geri alındı(12).

Bu durumda Osmanlı Devleti, savaşa girişi erteliyor demektir. 20 Ekim 1914'de Maliye Nazırı Cavit Bey'in haberi bile olmadan Almanya ile bir anlaşma yapıldı (13) Osmanlı Devleti'ne para sağlayan bu anlaşma savaş hazırlığından başka birşey değildi.

Nitekim; 26 Ekim 1914 tarihli izin uyarınca, talim için, Amiral Souchon komutasında 1. Osmanlı donanması, 27 Ekim 1914'de Karadeniz'e çıktı. Sözde talim için, Karadeniz'e çıkan Osmanlı donanması, Rus filosunun sürekli talimi izlemesi, düzenli bir biçimde manevraları bozması ve İstanbul boğaz ağzını mayınlamak istemesi üzerine, Rus gemileriyle 29 Ekim 1914'de savaşa tutuştu(14). Aşağıdaki olayların başlangıcı olarak belirtilebileceğimiz bu olayın değerlendirmesini, kendini izleyen önemli olaylar işaretleedikten sonra yapacağız. Söz konusu olaylar şunlardır:

—Osmanlı Devletince Karadeniz olayı bir genelgeyle açıklandı. Sadrazam ve dört bakan istifa ettiler, sonra geri aldılar. İttihat ve Terakki merkezi, donanmanın geri çağrılarak ve Rusya'dan özür dilenerek işin kapatılması kararını aldı(15).

—Petersburg, Londra, Paris ve Roma büyükelçiliklerine Osmanlı notası bildirildi, 31 Ekim 1914

—Rus elçisi 31 Ekim, İngiliz ve Fransız elçileri 1 Kasım 1914 günü İstanbul'dan ayrıldılar.

—1. Donanma Komutanlığı'na Karadeniz kıyılarını koruma görevi verildi. Çanakkale Boğazı koruganlarına 3. kolordu'dan bazı birlikler gönderilerek, savunma güçlendirildi.

—İzmir ve Havalisi Komutanlığı'na düşman saldırılarına karşı uyanık bulunmaları bildirildi.

—1 Kasım 1914'de Ruslar doğu'da saldırıya geçti.

—İngilizler Akabe'yi bombaladılar.

—İzmir Körfezin'de iki Osmanlı gemisini batırdılar.

—Çanakkale Boğazı'nı topa tuttular.

Görüldüğü üzere Karadeniz olayı kendinden sonraki olaylarla birlikte ele alındığında Osmanlı Devleti'nin I.Dünya savaşına girişinde önemli bir yer işgal etmektedir.

Bu olay Batı başkentlerinden gelen uyarılardan sonra olmuştur. "Almanların boz-

12) Cemal Akbay, *a.g.e.* s, 74

13) Cemal Akbay, *a.g.e.* s, 82-83

14) *Ahenk*, 21 Teşrin-i evvel 1330; *İkdam*, 1 Teşrin-i sani 1330; *Turan*, 12 Teşrin-i sani 1330

15) A.Hatuk Ülman, *a.g.e.* s, 224

guna uğramaya mahkûm oldukları... İtalya bile O'nu terk ederken peşine takılmak çulmuk olur(16)." biçimindeki akılcı görüşlere karşı onun olmuştur.

Osmanlı Devleti'nin mali durumu ve ekonomik alt-yapısı böylesi uzun ve geniş bir savaşı sürdürebilecek güçte değildi. Savaşa giriş olgusunda, "Bulgaristan bile bizimle ittifaktan kaçınırken, Almanların yardım elini uzatmaları"nın yarattığı psikolojik etki, Alman yanlılarının çalışmaları ve dönemin yetkililerinin çoğunun belirttiği gibi Enver Paşa'nın ağırlığını savaştan yana koyması, önemli rol oynadı.

Basında Karadeniz olayı: Donanma-i Hümayun'un zayıf bir kısmının Karadeniz'e talime çıktığını haber alan Rus donanmasının, Sivastopol'da yeterli bir filo bırakarak güneye yöneldiği, Karadeniz medhaline mayın dökererek haricte bulunan zayıf donanmamıza taarruz etmek ve buna yardıma çıkacak dahildeki donanmamızı torpille çarpıtılarak mahvetmek istemiştir. Talimde bulunan gemilerimiz, bu torpil gemisi ve torpidolara tesadüf ederek çatışmak zorunda kalmıştır. Osmanlı donanmasının bu durumda yaptığı iş, varlığını korumak amacıyla yönelik bir eylemdir. Çatışmanın sorumlusu Rus donanmasıdır(17).

Karadeniz olayıyla I.Dünya savaşına eylemli olarak giren Osmanlı Devleti, bir süre sonra İrade-i Seniyye ve Cihad Fetvalarıyla resmen girecektir. Yıllarca sürececek savaşın başladığı günlerden, gerçek yüzünün tümü çıplaklığıyla ortaya çıkışına değin, İzmir basınında nasıl karşılandığını başka bir deyişle *Osmanlı Devleti'nin I.Dünya Savaşına Girişinin İzmir Basınında Yankılarını*, o günlerin Türkiye'sinin en doygun bölgelerinden biri olan Ege'nin dili oluşu nedeniyle ele almanın yararlı olacağı kanısındayız.

Osmanlı Devleti'nin savaşa girdiği günlerdeki, İzmir basınıının yaptığımız araştırma sonucu- yalnızca Türkçe olanlarının olaya yaklaşımı gözden geçirilebilmiştir*.

Konumuzu iki ana bölümde inceleyeceğiz;

a- Karadeniz olayı ve Resmî savaş ilanının basına yansımaları.

b- Savaş gerçeği karşısında basında yazılanlar.

İzmir Basınında Karadeniz Olayı

Osmanlı imparatorluğu'nun I.Dünya savaşına girdiği günlerde İzmir'de yayınlanan Ahenk, Anadolu ve Köylü gazetelerinin Osmanlı basınında yer alan diğer gazetelerden soyutlanması olanaksızdır. Savaşla ilgili haberler, basına Karargah-ı Umumi'ce verileceğinden, bu konuda neşriyat ve beyanatta bulunanlar Divan-ı Harb-i

16) Paris sefiri Rıfat Paşa'nın(4 ve28) Eylül 1914 tarihli tellerine dayanarak, A.Emin Yalman, *Yakın Tarihte Gördüklerimiz ve Geçirdiklerimiz*, İstanbul 1970 I. s, 218

17) *İkdam*, 1 Teşrin-i sani 1330 (özetle ve sadeleştirilerek)

*Araştırmamız Yüksek Lisans tezi hazırlığı sırasında başlamıştır. Varlığını bildiğimiz Rumca ve diğer dillerdeki yayınlar araştırmamız dışındadır.

Örkiye verileceğine(18) göre onların da Karadeniz olayını kamu oyuna yansıtış biçimleri İstanbul'dan ulaşan haberler doğrultusunda olmuştur.

"Karadeniz mümayişinin neticesi "başlığı altında,"... Rusların maruz kaldıkları bu mukabele-i müdafaa sırf kendi mümayişlerinin mütecavizane tedbirlerinin ceza-i sezasından başka birşey değildir..."(19).

Buna göre, Osmanlı hükümeti yaşanmakta olan günlerin bilincindedir. Fakat Rusya, savaş ilan etmeksizin Osmanlı donanmasına karşı saldırıya geçmiştir. Sonunda ise, bu saldırgan tutumunun bir derece cezasını görmüştür.

"Karadeniz fiiliyatının tevfiği", başlığı altında,"... Karadeniz'de bulunan Osmanlı filosu yeniden hiçbir harekette bulunmamıştır. Düçar-ı tecavüz olan fırka-i bahriyemiz, âni bir tehlike karşısında ittihazı lâzım gelen ve tevessülü zaruri olan hareketleri ifadan sonra, elyevm vukuatın tarz-ı inkişâfına göre hareket etmek üzere faaliyeti tatil etmiştir..."(20)

Buna göre saldırıya uğrayan Osmanlı donanması gereken savunma işini becerdikten sonra, olayların gelişimine göre yeniden eyleme geçebilecek şekilde çalışmalarına son vermiştir.

"Rusların Osmanlı donanmasına taarruzu" başlığı altında, "...Pilot sefinesi Kavak'tan yirmi mil ötede cürm-ü meşhud halinde olarak Peyk-i Şevket tarafından görülmüştür. İlk defa olarak, Pilot sefinesi Peyk-i Şevket'e top atmıştır..."(21).

İstanbul basını örneğinde olduğu gibi, savaş sorumluluğu Rus donanmasına yüklenmekte, Karadeniz'deki bu çatışma savaşın başlangıcı olarak benimsenmektedir.

"Harp başladı" başlığı altında, "... bahriyelilerimizin Karadeniz'de düşmanlara indirdikleri ilk sille-i zafer..."(22) diye söz edilmekte, kazanılan kesin zafer üzerine her tarafta şenlikler yapıldığı bildirilmektedir.

"... Rus donanmasının Karadeniz'deki hareketi intihardan başka birşey değildir..."(23) görüşüyle, Osmanlı donanmasına karşı Rus donanmasının giriştiği eylemin, akılcı olmadığı an'atılmak istenmektedir.

"... bize karşı bilhassa din ü devletin düşmanlar tarafından hayatına kastedildiği şu dakikada, girişilen çatışma elbette kendimizi savunmak amacına yönelikti..."(24)

18) *Ahenk*, 26 Teşrin-i evvel 1330.

19) *Ahenk*, 21 Teşrin-i evvel 1330.

20) *Ahenk*, ay.yer.

21) *Ahenk*, 16 Teşrin-i evvel 1330.

22) *Ahenk*, 23 Teşrin-i evvel 1330.

23) *Anadolu*, 29 Teşrin-i evvel 1330 (Dersaadette münteşir Pozantion gazetesinden bir başmakaleden naklen).

24) *Anadolu*, 28 Teşrin-i evvel 1330.

Karadeniz çatışması, Osmanlı devletinin hayatına kasteden düşmana karşı yapılan bir savunmadır. Bu durumda başka birşey yapılamazdı.

"... Rus filosunun mevcudiyet-i Osmaniyeye tevcih edilmiş taarruzatının def'i suretinde donanmamızın ihraz ettiği muvaffakiyeti..."(25) anlatımıyla hem çatışma nedeni, hem de sonucu açıkça verilmekte, devamında olayın takdirle karşılandığı belirtilmektedir.

"El hamdü'l-illah çok şükür" başlığı altında, "...donanmamız dahi Karadeniz'de Moskof melununun zalim ve gaddar ve kahir ve istisad aleti olan filosunu zedeleyerek, limanlarını harab etti..."(26).

Buna göre, Rus filosunun etkisiz duruma getirilmesiyle yetinilmemiş, Rus limanları topa tutulmuş, savaş araçları yok edilmeye çalışılmıştır.

"...gizli casus, telsiz ve telgraflarını ihbar edenlere mükâfat verileceği..."(27)

Bu gibi haberlerle, savaşın kendi kurallarının işlemeye başladığı belirtilmek istenmektedir. "Nea Smyrne" gazetesinden aktarılan bu bilgi ile, kuşkusuz İtilaf devletleri hesabına casusluk yapılmakta olduğu, bu gibi zararlı faaliyetlerin önlenmek istendiği görülmektedir.

"... İzmir Körfezi girişi kapatılmış, giriş-çıkış yasaklanmıştır. İngiliz tebasına ait işlerin yürütülmesi Amerikan konsolosluğuna verilmiştir..."(28).

Karadeniz olayı sonrası alınan önlemlerle birlikte, savaşın gerektirdiği işlemlerin yapılmaya başladığı anlaşılmaktadır.

"...Rus, Fransız, ve İngiliz, şehrimiz konsolosları ile konsoloshane memurları dünkü gün şehrimizi terk etmişlerdir..."(29)

Böylece, savaşın devletlerin temsilcileri ülkemizi terk ettiklerine göre ilişkiler kesilmiş, savaş başlamış demektir,

İzmir Basınında Savaşa Resmen Katılış

"...hal-i harp Rus donanmasının Karadenizdeki tecavüzünden, Fransa ve İngiltere filolarının harekât-ı hasmaneye başladıkları gündenberi mevcut idi..."(30).

Daha önce sıraladığımız olayların da gösterdiği gibi Karadeniz olayı sonrasında savaş ilânını gerektirecek bir durum oluşmuştu. İtilaf devletlerinin ardından da Osmanlı devletinin resmi savaş ilânları gelişmelerin ancak sonucu olabilirdi. Gerçekten de basına böyle yansdı.

"Türkiye-Rusya arasında zuhur eden harb resmi değilse de artık başlamış addebiliriz. Bulgaristan bu savaş devamında katıyen tarafsız kalacaktır..."(31).

25) *Anadolu*, ay.yer

26) *Köylü*, 11 Teşrin-î sani 1330.

27) *Ahenk*, 29 Teşrin-î evvel 1330.

28) *Ahenk*, 19 Teşrin-î evvel 1330.

29) *Ahenk*, 21 Teşrin-î evvel 1330.

30) *Turan*, 12 Teşrin-î sani 1330 (İzmir gazetesi değil).

31) *Anadolu*, 28 Teşrin-î evvel 1330 (Bulgarlarla yapılan görüşmelerde Bulgar temsilcinin söylediklerinden bir bölüm, naklen).

Bir taraftan görüşmelerle savaşla ilgili sorunlar çözümlenmeye çalışılırken, diğer taraftan da savaş resmen olmasa da vardı. Nitekim, "Rusya ve İngiltere ile savaş durumunda bulunulduğu"(32) tüm ordularımıza bildirildi. Başkomutanlıktan (ve-kaletinden) sadrazamlık ve içişleri bakanlığına aşağıdaki öneriler, önlemler yazıldı:

- Tüm Rus, Fransız, İngiliz, Belçika gemilerine el konulması,
- Askerlik yaşında (25-50) olanların seferber olmaları
- Sefaret ve konsolosluk binalarına el konulması,
- Söz konusu devletlerin uyruklarının, mağaza ve şirketlerine el konulması,
- Evrak ve mektuplara el konulmasına karar verilmesi(33)
- Seyahatların kısıtlanması ve izne bağlanması.

Savaş durumunun tüm koşullarıyla belirttiği ortamda, Osmanlı kabinesi toplandı, gelişmeleri gözden geçirdi, savaş ilanının gerekliliğinin Padişah'a bildirilmesi kararlaştırıldı. Bunun üzerine, Posta-Telgraf, Ziraat ve Ticaret, Nafia nazırları istifa ettiler. Gerekli protokol tamamlandıktan sonra, Osmanlı imparatorluğunun savaşa resmen katılımının simgesi olan, Padişah Mehmed Reşad'ın irade-i seniyyesi, 29 Teşrin-i evvel 1330 tarihinde çıktı.

"...İrade-i seniyye-i hazret-i hilafet penahi suretidir... Düvel-i mezbure Devlet-i Osmaniyye ile hal-i harpte bulduklarını ilân cylediklerine binaen hükümet-i Osmaniyyece de müsteniden bi tevfiakat-ı taalâ mezkûr üç devlet ile hal-i harp ilân cyledim..."(34)

İrade-i seniyye'ye göre, itilaf devletleri Osmanlı Devleti'ne savaş açmışlardır. Osmanlı hükümeti bu nedenle söz konusu devletlere karşı savaş açmak zorunda kalmıştır.

"... şu cihad-ı ekber-i mukaddesimizde muvaffak olmanızı..."(35) anlatımında olduğu gibi bunda da başarıya ulaşma umulmaktadır.

"Avusturyahların teveccühleri "başlığı altında "...bütün Avusturya Türkiye ordu ve donanmasına muvaffakiyet temenni eyler. Avusturya Türkiye ile aynı düşman arasında birlikte muharebe etmekten büyük bir zevk duyar..."(36) biçiminde verilen Viyana kaynaklı bir haberle, bazı devletlerce giriştiğimiz savaşta yalnız değiliz, bizimle birlik olanlar da var, yıllardır süregelen yalnızlıktan kurtulduk, denmek istenmektedir.

"İngiltere Yunanistan'dan da istimdad ediyor. İngiltere ve Fransa hükümetleri, Atina kabinesi nezdinde Yunanistan'ı Mısır'a 40000 kişilik bir kuvvet göndermeye ikna

32) Cemal Akbay, *a.g.e.* s, 88

33) *Ahenk*, 25 Teşrin-î evvel 1330

34) *Turan*, 12 Teşrin-î sani 1330

35) *Anadolu*, 28 Teşrin-î evvel 1330

36) *Turan*, 12 Teşrin-î sani 1330

için birçok mesai sarfetmektedirler. İngiltere Yunanistan'a bu muavenete mukabil Kıbrıs adasını vad ediyor..."(37)

Berlin kaynaklı bu haberle de, itilaf devletlerinin Osmanlı devleti aleyhindeki girişimleri sergilenmekte, böylece kamu oyunda söz konusu devletlere karşı savaş duyguları canlı tutulmaya çalışılmaktadır.

Görülen odur ki, Osmanlı devleti birinci dünya savaşına sürüklenmiş, kasım 1914' de kendini savaşın içinde bulmuştur. Ülke yönetimini tekelinde tutan İttihad ve Takkî, yeni bir yol izlemeye çalışıyordu. Yüzyılların teslimiyetçi politikasının yerine aktif bir politika getirme uğraşı veriliyordu. Tüm yurtta açılan şubeler ve ocaklar aracılığıyla, parti programı doğrultusunda halk biçimlendirilmeye çalışılıyordu.(38) Muhalifler, yavaş yavaş sindirilirken, yayın organlarına da egemen olundu. Uzun sürede savaşa hazırlanan halk, savaşı beklemeye başladı. Buna rağmen, savaş çıktığında yadırgayanlar hatta karşı çıkma eğiliminde olanlar görüldü. Savaş kuralları gereği, etkisiz bir duruma getirildiler. Zorunlu olarak girilen savaşa, savaşçılara en iyi biçimde destek olundu. Niteliği kavranmış olan bu savaşın sürdüğü süre içinde gerçekleştirilmek istenenler, beklentiler, birbiriyle uyuşmamaktadır. Din ve dünya işlerinin birbirine karıştırıldığı savaş sorununu ele alan basın hükümetin güdümünde bulunuyordu. Şimdi bu savları örnekleriyle vermeye çalışacağız.

Savaş bekleniyordu

"Tereddütler içinde" başlıklı, Toros gazetesinden aktarılan başmakalenin özetinde(39) Türkiye'nin savaşa girmesiyle birlikte, Balkanlarda durumun karışacağı, onların da harbe sürükleneceği sanılmaktadır.

"...ayın 17.perşembe günü akşam bermutad Haydar Rüşti Bey sırf ocak azalarına "vilayetimizde Türklük fikrinin uyanışı"na dair bir 'musahabe yapacağından..."(40)

37) *Turan*, ay.yer. Michael Llewellyn Smith, *Anadolu Üzerindeki Göz* (Çev.: Halim İnal) İstanbul 1978 s, 47 "Bu İngiliz hükümetinin en son oynamaya hazır olduğu bir kozdu... önce İzmir ve yöresi vardı"

38) *Ahenk*, 22 Teşrin-i sani 1330 "Bu akşam Beyler sokağında Milli Kütüphanesinde Harb-i umumi safahatına aid mükemmel ve sahih bir kurdele vaz'ı temaşa olacaktır"; Celal Bayar, *Ben de Yazdım*, İstanbul 1965 I. s, 34 "Cihad-ı Mudaddesin tafsilatını İzmir'e bize mebusumuz Ubeydullah efendi getirmişti. Milli kütüphane sinemasının geniş salonunu hoca emrine bırakmıştık. dini siyasi bir konferans verdi", *Anadolu*, 16 Teşrin-i evvel 1330 "İzmir Türk Ocağında ocak azalarına Türklük fikrinin uyanışı-hakkında Haydar Rüşti Bey'in verdiği konferans"; *Anadolu*, 3 Kanun-i sani 1330 "Ocak reisi Mehmet Necib Bey-Türklerde vatanperverlik-konferans verdi"

39) *Anadolu*, 22 Teşrin evvel 1330.

40) *Anadolu*, 16 Teşrin evvel 1330.

Görüleceği üzere beklenen savaşın niteliğine uygun bir çalışma Türk Ocağı tarafından yapılmaktadır.

"...harb Rus donanmasının Karadeniz'deki tecavüzünden Fransız ve İngiliz filolarının harekât-ı hasmaneye başladıkları gündendenberi mevcut idi..."(41). Burada savaş vardı savaş ilânı yeni birşey değildir demek istenmektedir.

"...Milletin bu günü ne büyük sabırsızlıkla nasıl biriman ile beklediğini pek vazih ve aşikâr bir surette gösteriyordu..."(42) Burada savaşın tam bir olgunlukla karşılandığı, sükûneti bozacak herhangi birşeyin olmadığı anlatılmaktadır.

"Müslümanlar! Selanik'i unutmayınız, "Ey Selanik"(43) başlıklı şiirle, devamındaki yazıda, "İlerisi için bütün gücümüzle çalışmaktız", denilerek beklenen savaş süresince göz önünde tutulması gereken noktalar gösterilmektedir.

"...Bize bu günleri gösterdiğinden ötürü El hamdü'l-illah..."(44)

Savaş öylesine beklenmektedir ki, savaşın başladığını gösterdiğinden dolayı Tanrıya şükredilmektedir.

"...hükümet-i seniyyeyi bizzarure harbe sürüklerse..."(45)

İzmir karargâhından yayınlanan beyannamenin bu bölümünde, savaş beklentisi açıktır.

"...hükümetimiz zamanın nezaketini takdir ettiği için, son günlere kadar..."(46) kritik günler yaşanıyordu. Hükümetimiz dikkatli bir politika izliyordu ama sonunda savaş çıktı, görüşleri yansıtılmaktadır.

"...arzu edenler ailesini ve çocuklarını dahile sevkedebilirler..."(47)

Vilayet makamından yayınlanan resmi beyannamenin bu bölümünde beklenen savaşın tehlikelerinden masum halk kitleleri uzaklaştırılmak istenmektedir.

"...bütün sınıf-ı ahali müdafaa-i vatan için hükümetin etrafında toplanmak zamanı gelmiş olduğunu anlamışlardır..."(48), "...Rusya sefaretinin sefaret evrak ve kuyudunun en mühim kısımlarını sekiz gün mukaddem Petersburg'a göndermeye başlaması gayet şayan-ı dikkat bir vâkiadır..."(49) anlatımlarında, kamuoyu ve basının savaş olasılığı karşısında ne denli duyarlı oldukları görülmektedir. Ancak nefs-i müdafaa gibi gösterilmeye çalışılan bu savaşa Osmanlı Devleti girerken yalnızca savunma

41) *Turan*, 12 Teşrin sani 1330

42) *Turan*, ay.yer.

43) *Anadolu*, 27 Teşrin-i evvel 1330

44) *Köylü*, 11 Teşrin-i sani 1330

45) *Ahenk*, 20 Teşrin-i evvel 1330

46) *Ahenk*, 21 Teşrin-i evvel 1330

47) *Ahenk*, ay.yer.

48) *Ahenk*, 23 Teşrin-i evvel 1330

49) *Ahenk*, ay.yer.

savaşı yapmak niyetinde değildi. Beklenen savaş aracılığıyla ulaşılmak istenen, kurtarılmak istenen Mısır, Kıbrıs, Makedonya vb. yerler de vardı.

Savaşa karşı çıkma yoktur

İzmir, Türk basınında savaşa girişe karşı çıkılan bir yazıya rastlanmamıştır. Savaş kararının bu denli desteklendiği bir ortamda öyle bir yazı yazılamazdı. Yazılsaydı bile uygulandığını bildiğimiz sansürden geçemezdi elbet. Savaş yıllarında, başka dillerde yayınların yapılmakta olduğunu belirtmiştik. Türk gazetelerinden edinilen bilgiye göre, savaşla doğrudan olmasa bile, Osmanlı devletiyle aynı ittifak içinde yer alan devletlerle ilgili, onur kırıcı yazı yazıp yayınladıklarından dolayı "Kapanos" gazetesi ve mes'ul müdürü Divan-ı Harb-i 'Örfi'ce yargılanıp cezaya çarptırıldığına(50) göre, diğer gazeteler ve sorumluları, bu konularda daha dikkatli yazılar yayınlamış olmalılardır.

Savaşa girmeye zorlandık

"...hükümetimiz zamanın nezaketini takdir ettiği için, son günlere kadar Karadeniz'e küçük bir filo çıkarmak hususunda bile ihtiyatlara riayet gösterip duruyordu..." (51).

"Ne yapalım, bizi savaşa girmeye mecbur ettiler. Biz de girdik" denilmektedir.

"...düçar-ı tecavüz olan fırka-i bahriyemiz âni bir tehlike karşısında ittihazı lâzım gelen... ve tevessülü zaruri olan hareketleri ifadan sonra..."(52)

Burada da savaşa girişin, uğranılan saldırı sonucu, zorunluluktan doğduğu ileri sürülmektedir.

"...Türkiye muharebeyi istememekle beraber muharebeden de kaçacak, korkacak değildir..."(53)

Sultan Reşad'ın Avusturya hükümlarına yazdığı mektubun bu bölümünde, savaşa zorunlu olarak girdiğimiz açıkca anlatılmaktadır.

"...bu gün bizim iştirake mecbur edildiğimiz harb, yalnız Osmanlılara değil. (54) "...hükümetimiz sully taraftarı iken memleketin namus ve haysiyetini muhafaza için muharebeye girişmeye mecbur olmuştur..."(55)

Görüşlerine eklenecek birşey yoktur kanısındayız.

Savaşa katılım desteklenmektedir

"...cihad kâffe-i müslimin üzerine farz-ı ayındır..."(56), "Cihad-ı mukaddes"

50) *Ahenk*, 30 Teşrin-i evvel 1330

51) *Ahenk*, 21 Teşrin-i evvel 1330

52) *Ahenk*, 22 Teşrin-i evvel 1330

53) *Anadolu*, 29 Teşrin-i evvel 1330

54) *Ahenk*, 2 Teşrin-i sani 1330

55) *Anadolu*, 28 Teşrin-i evvel 1330

56) *Turan*, 1 Teşrin-i sani 1330

başlığı altında "harb ianesinden çekinen zenginler için..."(57) diye yazılan şiir tümüyle savaşa katılımı desteklemekte, bu konuda zenginlere çağrıda bulunmaktadır.

"hükümetimizin büyük bir lütfu daha" başlığı altında "af kanunu"(58) hakkında bilgi verilmektedir. Aftan yararlanacakların, savaşa katılacakları en azından destek olacakları hesaplanmaktadır.

"Ahval ve vaziyet-i hâzıraya karşı o taşralı kardeşlerimizin nasıl bir hâlet-i ruhiye beslediklerini... herbiri ayrı ayrı makale mevzuu teşkilüne doğer... çekilen nakit ve nakliye sıkıntıları..."(59)

Çekilmekte olan onca sıkıntılara karşın, halkın girişilen savaşı nasıl karşıladıkları ve desteklerini hangi koşullarda, nasıl sürdürmeye çalıştıkları anlatılmak istenmektedir.

İzmir müftüsü Cevherizade Ahmed Hamdi imzasıyla yayınlanan "umum ihvan-ı dinden bir rica..."(60) diye başlayan yazıda, savaş desteklediği gibi, desteğin artması için ahalinin dinî duygularını çöştürcek çalışmaların da yapılması istenmektedir.

"...sevgili hükümetimizin bu ilan-ı meşruu üzerine yeniden ittihad ve ittifakla ahd ve misak ederek malen ve bedenlen her türlü muavenet ve müzaherete amâde bulunduğumuzu umum kaza namına arzucyleriz..."(61)

Bozdoğan kazasından çekilen bu telgrafın savaşa katılımı desteklediği çok açıktır. Benzeri olaylar, nahiyec ve köylere varana değin hemen her yerde olmuştur(62).

"...Karataş'daki havra'da ordumuzun nusrat ve muzafferiyeti hakkında gayet büyük bir âyin yapılmış, dualar okunmuştur..."(63)

Azın lıklerden da, savaşa katılımımızı destekleyenler vardır. "...hepimiz kendi hissemize isabet eden vazife-i hamiyeti ifa etmeğe borçluyuz..."(64)

Savaşın sürdürülmesi konusunda herkesin, hiçbir fark gözetmeksizin payına az ya da çok bir görev düşmektedir. Bu konudaki görevlerini yerine getirmeye herkes mecburdur.

"Divaniyeye tabi Simav kazasının Nozolum (n.z.v.l.m) aşiretinden cihad'a iştirak eden mücahidine mezkur aşiretten 50 kadar kadın kısmen müsellah ve kısmen de silahsız refakat ederek..."(65)

Burada da, savaşa Türk kadınının erkeğinin yanında katılmakta olduğu anlatıl-

57) *Köylü*, 30 Teşrin-i evvel 1330.

58) *Köylü*, 11 Teşrin-i sani 1330.

59) *Anadolu*, 12 Teşrin-i evvel 1330.

60) *Anadolu*, 28 Teşrin-i evvel 1330.

61) *Köylü*, 11 Teşrin-i sani 1330.

62) *Köylü*, ay.yer. ; *Anadolu*, 19 Teşrin-i sani 1330.

63) *Köylü*, 11 Teşrin-i sani 1330.

64) *Anadolu*, 29 Teşrin-i evvel 1330 (Pozantion'dan naklen).

65) *Anadolu*, 3 Kanun-i Sani 1330.

maktadır. Böylece bu savaşın topyekûn bir savaş olduğunun anlaşıldığı gösterilmektedir.

"...dua edelim yardım edelim, ordumuz şanlı fedakâr ordumuz zaferden zafere nail olsun..."(66), "...her hususta birleşmekten karşımızdaki müşterek düşmanlar aleyhine mukavemet etmekten..."(67) biçiminde verilen, Şinasi imzasıyla yayımlanan makalelerde katılma ve destekleme çağrıları görülmektedir.

Savaşın niteliği kavranmıştır

"...bugün Türkiye itilaf-ı müselleşi teşkil eden devletler ile muharip olduğu ve muhasemata başladığı halde Balkan hükümetlerinden hiçbiri daha kumildamamıştır..." (68) diye verilen "Toros" gazetesinden alınan bilgi ile Balkanlardan bize bir tehlike gelmesi söz konusu değildir çağrısını yaratılmaktadır. Bu da savaşın genelliği özelliğininin kavrandığını gösteriyor.

"...geldi düşman kapıda

yörne dikti gözünü..."(69) dizeleriyle,

"...herifler kanımızı emerek derimizi yüzdüler, yapmadıkları fenalık, düşünmedikleri hıyanet, çevirmedikleri dolap ve melanet kalmadı..."(70). Bu satırları, Osmanlı imparatorluğunun savaşa tuttuğu devletlerin bu savaşta neyin peşinde olduklarını daha önce neler yaptıklarını güzelce sergilemektedir.

"...mademki düşman vatanımıza tecavüz etmiştir, vatanı müdafaadan başka birşey düşünmemeliyiz..."(71)

Burada ise, vatan savunması kavramı açıkça işlenmekte, uğranılan saldırı karşısında, yapılacak başka birşey olmadığı anlatılmaktadır.

"İzmir karargâhından ahalinin nazar-ı dikkatine" başlığı altında "herhangi bir saldırıya karşı gerekli savunma yapılacaktır. Çoluk çocuk savaş bölgesinden uzak tutulacaktır. Uluslararası kurallara göre, yalnız hastane, yetimhane, cami, kilise gibi kuruluşlar Kızılay bayrağı asabileceklerdir."(72)

Savaşın neler getireceği, yapılması gereken işler, halka duyurulmakta, böylece başlayan savaşın niteliği de kavratılmaya çalışılmaktadır.

66) *Ahenk*, 24 Teşrin-i evvel 1330.

67) *Ahenk*, 2 Teşrin-i sani 1330.

68) *Anadolu*, 28 Teşrin-i evvel 1330.

69) *Köylü*, 30 Teşrin-i evvel 1330.

70) *Köylü*, 11 Teşrin-i sani 1330.

71) *Anadolu*, 29 Teşrin-i evvel 1330 (Pozantion'dan naklen).

72) *Ahenk*, 20 Teşrin-i evvel 1330.

73) *Ahenk*, 22 Teşrin-i evvel 1330.

"...Fenerlerle gezmek mecburiyeti olup... fenersiz ve vesikasız gezmek suret-i katiyede yasaktır..."(73)

İzmir ve havalisi kumandanı, Miralay Mehmed Cemal imzasıyla yayınlanan bu beyanname, halkın nelere dikkat etmesi gerektiği, düşmanın nelerden yararlanabileceği, bu nedenle uyanık bulunulması, düşmana fırsat vermekten kaçınılması zorunluluğu vurgulanmaktadır.

Savaşın gerçeklerinden uzaklaşma, sayma vardır

"...Devlet-i aliyenin seferberlik ilanından ve hududa asker sevkinden maksadı, mücerred dini muhafaza, kelimetu'l-lah-ı ülâ etmekle beraber, hayli senelerdenberi elimizden gasb edilmiş olan memleketlerimizi istirdad ve o surette hukukumuzu teyit etmekten başka birşey değildir..."(74)

Savaşın gerçek yüzü ortada iken nelerle uğraşıldığı şöyle anlatılıyor:

"...o eski intikamlarımızı almağa hem mülki ziyanlarımızı telâfi etmeğe muvafak olacağımızı, evvelen Allah-a saniyen Peygamber-i zîşanımızın imdad-ı ruhaniyetine..."(75)

Savaştan ne beklenildiği, nelerle amaca ulaşmak istendiği de

"...memleketin hocaları kürsülerde cihadın fazaili, sebebi, âlem-i islamın mazideki haşmet ve istiklâli ile hal-i hazırdaki hal-i perişanisini ve şu harb neticesindeki muvaffakiyetimizi alem-i islam için..."(76) şeklinde veriliyor.

Uluslaşma süreci içindeki Ortadoğuda birleştirici bir özellik olarak, onca acı deneyimlere karşın, dinin hâlâ öne sürüldüğü, "...düşmanlar aleyhine mukavemet etmekten, şeref-i dinimiz, şan-ı milletimiz uğrunda kanlarımızın son damlasını akıtıncaya kadar çarpışmaktan..."(77) Cephelerde akan kanların, nedeni döküldüğü, niçin savaşıldığı, "...İngiltere, Fransa ve Rusya'nın islâmiyeti ortadan kaldırmak hareketine geçtikleri, makam-ı hilafetin buna karşı koymak için Almanya ile birlikte müştereken cihada giriştiği..."(78) anlatılmaktadır.

Dünya işlerinin dini kurallarla çözülmeye kalkışıldığı, savaş sorunu karşısında düşülen çelişkileri, gayr-i müslimlere karşı açılan Cihada yine bir gayr-i müslimle hem de işbirliği halinde nasıl girişildiği, böylece savaşın gerçeklerinden uzaklaşarak sorunun saptırıldığı görülmektedir.

Basın hükümetin güdümündedir, yanındadır.

Şimdiye değin verdiğimiz örneklerde görüldüğü üzere, savaş başlamadan önce ve savaş başladıktan sonra yayın organlarının en güçlüsü olan gazetelerde Hükümetin

74) *Köylü*, Teşrin-i sani 1330.

75) *Ahenk*, 24 Teşrin-i evvel 1330.

76) *Anadolu*, 19 Teşrin-i sani 1330.

77) *Ahenk*, 2 Teşrin-i sani 1330.

78) *Anadolu*, 19 Teşrin-i sani 1330.

politikasına aykırı yazı yoktur. Bunun tersine basının hükümetin politikasının parafinde olduğunu gösteren yazı çoktur. Sözelimi "...Hükümetin mukabele-i bilimsilde lazım gelen şiddeti göstermekte tereddüd etmemesini dileriz..."(79) Burada Rusya'nın harb başlarında yaptıklarının karşılıksız bırakılmaması gerekli hem de en şiddetli cevabın verilmesi arzusu açıkca belirtilmektedir.

"...Hükümetimiz zamanın nezaketini takdir ettiği için ,..."(80) ve "...her sınıf ahalinin malı canı namusu hükümetin taht-ı zaman ve tekeffülündedir..."(81) diyerek de hükümetimiz üzerine düşen görevleri yapmaktadır görüşü yayılmaktadır.

"...Ruslar'ın Karadeniz'de tehdidlerini ikaa maktadır olamadıklarını herkes bu meyanda Bulgarlar dahi görmüş ve anlamışlardır..."(82) ve "...Bulgarlar yeni asker topluyorlar, Yunan da hazırlanıyor, Çin de seferberlikte iki Fransız sefinesi zapt olunmuştur..."(83) biçiminde verilen haberler hükümetin yapmakta olduklarının hangi koşullarda neden meydana geldiğini anlatmaktadır.

"Rusların uğradıkları yenilgiler(84)" anlatılarak,

"Cihad- mukaddes" başlıklı şiir(85) yayımlanarak,

"El hamdü'l-illah çok şükür" başlıklı ateşli bir yazı(86) yazılarak,

"Hükümetimizin büyük bir lütfu daha" başlığıyla af ilanı(87) verilecek,

"Şanlı galebelerimiz" biçiminde zafer haberleri(88) duyurularak, çeşitli yerlerde yapılan toplantı ve dualar hakkında yazılar(89) çekilen telgraflar aynen aktarılarak, hükümetin politikasının desteklenmesi için elden gelen her şey yapılmaktadır.

Sonuç olarak, Osmanlı Devletinin I.Dünya savaşına girişi hakkında İzmir basınında çıkan yazılarda, bir diğeriyle gelişen, birbirine karşı olan, ters bir yaklaşımla olayları yorumlamaya kalkışan bir yazı veya makaleye rastlanmamıştır. Bu sonuçta, İzmir basınının İstanbul basını ile sürekli ilişkilerde bulunuşu, haber kaynaklarının hemen hemen aynı oluşu, muhalif olabilecek basının susturulmuş oluşu, yönetimi elinde tutan İttihat ve Terakki fırkasının niteliği ve izlediği politika, Almanya ve Avusturya'nın Türkiye'ye ihraç ettikleri malların çoğunu serbest bıraktıkları halde, kağıdı tekelinde tutmaları, etkili oldu kanısındayız.

79) *Anadolu*, 19 Teşrin-i sani 1330.

80) *Ahenk*, 21 Teşrin-i evvel 1330.

81) *Ahenk*, 21 Teşrin-i evvel 1330.

82) *Ahenk*, 22 Teşrin-i evvel 1330.

83) *Ahenk*, ay.yer.

84) *Ahenk*, 3 Teşrin-i sani 1330.

85) *Köylü*, 30 Teşrin-i evvel 1330.

86) *Köylü*, 11 Teşrin-i sani 1330.

87-88-89) *Köylü*, ay.ye.